

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ
ΤΕΧΝΙΚΑΙ
ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΙ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΕΤΟΣ
1981

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1981

ΛΑ΄
ΤΟΜΟΣ

ΑΡΙΘΜ.
ΤΕΥΧΟΥΣ 1

ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.*

Υπό

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΔΡΑΚΑΤΟΥ

Τακτικού Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Είσαγωγή

Ἡ ἀνάγκη γιὰ βελτίωση καὶ ἐκσυγχρονισμό τῆς ἀνώτατης ἐκπαιδεύσεως στὴ χώρα μας—ποὺ ἔχει πιά καθολικὰ ἀναγνωρισθεῖ—ἐπιβάλλει νὰ ἀναληφθοῦν συστηματικὲς προσπάθειες γιὰ ἀναδιοργάνωσή τῆς ἐπάνω σὲ νέες βάσεις. Ὁ σχεδιασμός μιᾶς τέτοιας πολιτικῆς εἶτε ἀπὸ τὴν Πολιτεία εἶτε ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα πρέπει νὰ στηριχθεῖ ὄχι μόνο στὴν ἐξέταση τῶν συνθηκῶν κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες δημιουργήθηκε ἡ σημερινὴ κατάσταση καὶ στὶς προοπτικὲς ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ στὴ μελέτη τῶν προτύπων ποὺ, κατὰ μέσο ὄρο, ἔχουν διαμορφωθεῖ (ἢ τείνουν νὰ διαμορφωθοῦν) στὶς ἐκπαιδευτικὰ προηγμένες χώρες, ἀπὸ τίς ὁποῖες φυσικὰ ἰδιαίτερα μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ χώρες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος. Ἡ ἀνάλυση ποὺ ἀκολουθεῖ σκοπὸ ἔχει νὰ δώσει χρήσιμες στατιστικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ σχετικὴ θέση τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τίς χώρες αὐτές, ποὺ ἀφοροῦν τὸ σπουδαστικὸ πληθυσμὸ καὶ ὀρισμένα ὀργανωτικὰ χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα ὁπωσδήποτε ἔχουν σχέση μὲ τὴν ποιότητα τῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδεύσεως.

2. Ὁ σπουδαστικὸς πληθυσμὸς

Οἱ διεθνεῖς στατιστικὲς ποὺ δίνονται γιὰ τὸ σπουδαστικὸ πληθυσμὸ ἀφοροῦν

*Ἡ συγκέντρωση καὶ ἐπεξεργασία τῶν στοιχείων ποὺ χρειάστηκαν γιὰ τὴν ἐργασία αὐτὴ ἔγιναν ἀπὸ τὸν κ. Δ. Γκιώκα, Ἐπιστημονικὸ Συνεργάτη στὴν ἔδρα τῆς Στατιστικῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πρὸς τὸν ὁποῖο ἐκφράζω τίς εὐχαριστίες μου.

συνήθως δλόκληρη τήν πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στην όποία, σύμφωνα με τήν Τυπική Ταξινόμηση τής UNESCO, περιλαμβάνονται, εκτός από τά Α.Ε.Ι. (δηλαδή τά πανεπιστήμια, τά πολυτεχνεία και τīs λοιπές αυτοτελείς σχολές πανεπιστημιακού επιπέδου), οί παιδαγωγικές ακαδημίες και οί ανώτερες σχολές γενικής και τεχνικοοικονομικής εκπαίδευσεως. Λόγω τής συμπληρωματικότητας τής ανώτατης και τής ανώτερης εκπαίδευσεως κρίθηκε σκόπιμο, σε μία πρώτη συγκριτική εξέταση, νά χρησιμοποιηθεί τò σύνολο τών σπουδαστών τους. Μάλιστα για νά απαλειφθεί και ή επίδραση του πληθυσμιακού παράγοντα υπολογίσθηκε για κάθε μία από τīs χώρες τής Ε.Ο.Κ. (εκτός από τò Λουξεμβούργο) τò ποσοστό του συνόλου τών σπουδαστών τής τριτοβάθμιας εκπαίδευσεως στόν πληθυσμό ήλικίας 20 - 24 ετών.

Όπως προκύπτει από τόν Πίνακα 1, οί μεταβολές τών ποσοστών αυτών στην

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ποσοστό σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσεως στόν πληθυσμό ήλικίας 20 - 24 ετών και κατά κεφαλή εισόδημα στις χώρες τής Ε.Ο.Κ.

Χώρα	Αριθμός σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσεως ως ποσοστό % του πληθυσμού ήλικίας 20 - 24 ετών			Κατά κεφαλή εισόδημα σε \$ κατά τò 1975
	1970	1975	Μεταβολή %	
Βέλγιο	17,49	21,32	21,9	5.887
Γαλλία	19,50	24,45	24,4	5.710
Γερμανία	13,41	24,45	82,3	6.019
Δανία	18,28	29,41	60,9	6.745
Ήνωμένο Βασίλειο	14,07	18,90	34,3	3.664
Ίρλανδία	13,49	19,30	43,1	2.417
Ίταλία	16,69	25,07	50,2	2.800
Όλλανδία	19,51	25,47	30,5	5.491
Έλλάς	13,52	18,36	35,8	2.204

Πηγές : UNESCO, "Statistical Yearbook, 1980".

U. N., "Statistical Yearbook, 1978".

πενταετία 1970 - 1975 ποικίλλουν σημαντικά μεταξύ των επιμέρους χωρών. Η μικρότερη σημειώθηκε στο Βέλγιο (21,9%) και η μεγαλύτερη στη Γερμανία (82,3%), όπου όμως το ποσοστό των σπουδαστών το 1970 ήταν από τα χαμηλότερα των χωρών της Ε.Ο.Κ. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι κατά την ίδια περίοδο η αντίστοιχη αύξηση στη χώρα μας (35,8%) ήταν αρκετά υψηλή, αφού ξεπέρασε εκείνη του Βελγίου, της Γαλλίας, της Ολλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Ός προς τις διαφορές που υπάρχουν στα ποσοστά των σπουδαστών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά το 1975, θεωρήθηκε ότι κύριος προσδιοριστικός τους παράγοντας είναι το επίπεδο ανάπτυξεως των αντίστοιχων χωρών, για το οποίο ως ένδεικτικό μέτρο χρησιμοποιήθηκε το κατά κεφαλή εισόδημα (σε αγοραίες τιμές). Από την αντιπαράθεση των δύο αυτών μεγεθών για τις 8 χώρες της Ε.Ο.Κ. (βλ. Πίνακα 1) εύκολα συνάγεται ότι μεταξύ τους πρέπει να υπάρχει συσχέτιση, από την οποία όμως σημαντικά αποκλίνει η Ιταλία, διότι, ενώ ως προς το κατά κεφαλή εισόδημα είναι προτελευταία στη σειρά, με κριτήριο το ποσοστό των σπουδαστών έρχεται τρίτη. Σύμφωνα με τη στατιστική σχέση¹ που εκτιμήθηκε με βάση τα στοιχεία των 7 χωρών της Ε.Ο.Κ. (δηλαδή χωρίς την Ιταλία), το ποσοστό των σπουδαστών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα θα έπρεπε, με βάση το κατά κεφαλή εισόδημά της, να είναι 17,47, αντί για 18,36. Αυτό σημαίνει ότι στη χώρα μας ο αριθμός των σπουδαστών είναι μόλις κατά 6.000 (ή σε ποσοστό 5%) μεγαλύτερος από εκείνο που θα δικαιολογούσε το επίπεδο ανάπτυξεώς της. Βλέπουμε, δηλαδή, ότι στην περίπτωση της Ελλάδος δεν υπάρχει αξία λόγου απόκλιση από το πρότυπο των χωρών της Ε.Ο.Κ.

Για να δοῦμε στη συνέχεια πῶς διαμορφώνεται ἡ κατάσταση στὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευση κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος 1975, λαμβάνουμε πρῶτα τὴν ποσοστιαία ἀναλογία τῶν φοιτητῶν τῆς στὸ σύνολο τῆς πρωτοβάθμιας ἐκπαίδευσης. Ὅπως φαίνεται στὴ στήλη (2) τοῦ Πίνακα 2, ἡ ἀναλογία αὐτὴ ποικίλλει ἀπὸ 41,7% στὴν Ὀλλανδία μέχρι 99,1% στὴν Ἰταλία. Στὴν Ἑλλάδα ἡ ἀντίστοιχη ἀναλογία εἶναι 81,4% δηλαδή ἐρχεται ἀμέσως μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπομένως μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς πολὺ υψηλὴ. Χρησιμοποιώντας τώρα τὰ ποσοστὰ τῶν σπουδαστῶν τῆς ἀνώτατης ἐκπαίδευσης στὸν πληθυσμὸ ἡλικίας 20 - 24 ἐτῶν (βλ. στήλη (3) τοῦ Πίνακα 2), διαπιστώνουμε ὅτι ἡ διαφοροποίησή τους δὲν μοιάζει καθόλου μὲ ἐκείνη τῶν ποσοστῶν τοῦ συνόλου τῶν σπουδαστῶν τῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης πού ἀναλύσαμε προηγουμένως. Στὴ νέα κατάταξη καὶ ἡ θέση

1. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐξίσωση παλινδρομήσεως τῶν λογαρίθμων τοῦ ποσοστοῦ τῶν σπουδαστῶν τῆς πρωτοβάθμιας ἐκπαίδευσης στὸν πληθυσμὸ ἡλικίας 20 - 24 ἐτῶν (Y) ἐπάνω στὸ λογάριθμο τοῦ κατὰ κεφαλή εισοδήματος (X) :

$$\log Y = 0,07251 + 0,34987 \log X, \quad R^2 = 0,64 \\ (0,43600) \quad (0,11810)$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ποσοστό φοιτητών ανώτατης εκπαίδευσης στον πληθυσμό ηλικίας 20 - 24 ετών στις χώρες της Ε.Ο.Κ., 1975.

Χώρα	Αριθμός φοιτητών ανώτατης εκπαίδευσης		Αριθμός φοιτ. στο εξωτερ. ως ποσοστό % του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών	Αθροισμα στηλών (3) + (4)
	Ός ποσοστό % των σπουδ. τριτοβ. εκπ.	Ός ποσοστό % του πληθυσ. ηλικ. 20-24 έτ.		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Βέλγιο	52,2	11,13	0,31	11,44
Γαλλία	78,1	20,00	0,23	20,23
Γερμανία	80,3	19,63	0,32	19,95
Δανία	54,5	16,03	0,28	16,31
Ήνωμένο Βασίλειο	47,2	8,92	0,26	9,18
Ίρλανδία	54,1	10,44	0,67	11,11
Ίταλία	99,1	24,84	0,34	25,18
Όλλανδία	41,7	10,62	0,44	11,06
Έλλάς	81,4	14,95	4,85	19,80

Πηγή : UNESCO, "Statistical Yearbook, 1980".

της Ελλάδος αλλάζει, αφού από τελευταία που ήταν στη σειρά έρχεται τώρα τέταρτη και την ακολουθούν το Βέλγιο, η Όλλανδία, η Ίρλανδία και το Ήνωμένο Βασίλειο. Είναι βέβαια γνωστό ότι στη χώρα μας υπάρχει μεγαλύτερος, σε σχέση με άλλες, αριθμός φοιτητών που καθυστερούν στις σπουδές τους. Επίσης, πολλοί από τους «έγγεγραμμένους» δεν αποκλείεται, στην πραγματικότητα, ακόμη και να τις έχουν εγκαταλείψει. Αυτά όμως δεν φαίνεται να συμβαίνουν σε τέτοια έκταση, ώστε να ανατρέπουν το παραπάνω συμπέρασμα². Υπάρχουν μάλιστα

2. Διαφορετικό συμπέρασμα βλ. στη μελέτη Α. Κιντή, «Η Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα», Gutenberg, 1980, σελ. 54.

ένδειξεις³ ότι στην Ελλάδα εξαιρετικά διογκωμένο, σε σχέση με τις λοιπές χώρες της Ε.Ο.Κ., είναι το μέρος του φοιτητικού πληθυσμού που ανήκει στις οικονομικές και πολιτικές επιστήμες.

"Αν τώρα, εκτός από τους φοιτητές που σπουδάζουν στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εσωτερικού, ληφθούν υπόψη και όσοι βρίσκονται στο εξωτερικό, ή θέση της Ελλάδος, σε σχέση με τις λοιπές χώρες της Ε.Ο.Κ., διαφοροποιείται ακόμη περισσότερο. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2 (στήλη (4)), κατά το 1975 ο αριθμός των Ελλήνων φοιτητών (κυρίως στην ανώτατη εκπαίδευση) σε 50 χώρες ήταν το 4,85 % του πληθυσμού ηλικίας 20 - 24 ετών (σε απόλυτο αριθμό 30.945), ενώ σε όλες τις άλλες χώρες της Ε.Ο.Κ. το αντίστοιχο ποσοστό κυμαινόταν μεταξύ 0,2 % και 0,7 %. Βλέπουμε λοιπόν (στήλη (5) του Πίνακα 2) ότι το σύνολο των φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση που εξυπηρετούνται όχι μόνο από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εσωτερικού, αλλά και από εκείνα του εξωτερικού, έφθασε στην Ελλάδα περίπου το 20 % του πληθυσμού ηλικίας 20 - 24 ετών. Φυσικά, το ποσοστό αυτό είναι πολύ υψηλό, αφού ελάχιστα διαφέρει από εκείνα της Γαλλίας και της Γερμανίας, τα όποια έρχονται στη σειρά άμεσως μετά από το μεγαλύτερο από όλα ποσοστά της Ιταλίας.

3. Οργανωτικά χαρακτηριστικά των πανεπιστημίων

Για την εξέταση του τρόπου οργάνωσης των πανεπιστημιακών μονάδων των παραπάνω 8 χωρών της Ε.Ο.Κ. συγκεντρώθηκαν από το δημοσίευμα "The World of Learning" στοιχεία του πανεπιστημιακού έτους 1979 - 1980 για όρισμένα χαρακτηριστικά τους που είναι ή διάρθρωση από πλευράς σχολών, ο αριθμός των φοιτητών και το μέγεθος του διδακτικού προσωπικού. Τα στοιχεία αυτά αφορούν συνολικά 231 πανεπιστήμια. Για τα επιμέρους χαρακτηριστικά ο αριθμός των πανεπιστημίων που καλύπτονται είναι μικρότερος, αποτελεί όμως αρκετά υψηλό ποσοστό του συνόλου. Όσον αφορά τα ελληνικά Α.Ε.Ι., επειδή τα στοιχεία που δίνονται στο παραπάνω δημοσίευμα δεν είναι πλήρη, χρησιμοποιήθηκαν γι' αυτά τα αντίστοιχα δεδομένα που έχει συγκεντρώσει ή Έθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος για το πανεπιστημιακό έτος 1978 - 1979, με εξαίρεση το Πανεπιστήμιο Κρήτης, για το όποιο στοιχεία υπάρχουν από το πανεπιστημιακό έτος 1979-1980. και το Πολυτεχνείο Κρήτης, το όποιο δεν άρχισε ακόμη να λειτουργεί.

(i) Η συγκρότηση των πανεπιστημίων από πλευράς σχολών

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για τον αριθμό των σχολών καλύπτουν

3. Βλ. Κ. Δρακάτου, «Προγραμματισμός για τον Έκσυγχρονισμό της Ανώτατης Κοινωνικής Εκπαίδευσης», Έκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977, σελ. 19.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Κατανομή των πανεπιστημίων των χωρών τής Ε.Ο.Κ. ανάλογα με τον αριθμό των σχολών

Χώρα	Σύνολο πανεπιστημίων	Αριθμός Σχολών						Μέσος αριθμός σχολών
		1	2 - 4	5 - 9	10-14	15-19	20& άνω	
Βέλγιο	13		6	4	3			6,3
Γαλλία	68		8	21	23	12	4	10,9
Γερμανία	53	6	5	15	12	7	8	10,7
Δανία	6	1	3	2				4,0
Ήνωμένο Βασίλειο	38		10	19	5	3	1	7,8
Ίρλανδία	4			3	1			8,2
Ίταλία	32		8	14	10			7,6
Όλλανδία	12	4	1	6	1			5,1
Σύνολο :	226	11	41	84	55	22	13	9,0
Έλλάς	14	8	4	2				2,4

Πηγές : "The World of Learning, 1979 - 1980", Europa Publication Limited (30th Edition), London, 1979.

Έθνική Στατιστική Υπηρεσία τής Ελλάδος.

226 πανεπιστήμια, δηλαδή το 98 % του συνόλου των μονάδων στις 8 χώρες τής Ε.Ο.Κ. Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 3, μόνο 11 πανεπιστήμια (δηλαδή το 5 % του συνόλου) περιλαμβάνουν μία μόνο σχολή. Αυτό δείχνει ότι έχει σχεδόν καθολικά αναγνωρισθεί ή ανάγκη για διεπιστημονική συνεργασία, τόσο στην έρευνα όσο και στην εκπαίδευση, για την οποία απαιτείται φυσικά ύπαυξη των επιμέρους επιστημονικών κλάδων σε ένα ένιαιο εκπαιδευτικό φορέα. Αντίθετα, στην Ελλάδα, από τα 14 Α.Ε.Ι. που υπάρχουν, τα 6 είναι ανεξάρτητες σχολές (Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Έμπορικων Έπιστημών, Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Πειραιώς, Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Θεσσαλονίκης, Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Έπιστημών, Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών και Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών) και τα 2 πολυτεχνεία (Έθνικό Μετσόβιο και Κρήτης), μόνο δε 6 περιλαμβάνουν δύο τουλάχιστο σχολές (Πανεπι-

στήμια Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης, Θράκης, Ἰωαννίνων, Κρήτης καὶ Πατρῶν). Ἡ ὑπαρξη τόσων ἀνεξάρτητων σχολῶν δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ὁποιασδήποτε προγραμματισμένης προσπάθειας, ἀλλὰ προέκυψε μᾶλλον ἀπὸ εἰδικῆς συνῆκης (σύσταση κληροδοτήματος) καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη παροχῆς ἀνώτατης ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσης. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι τὸ ὀργανωτικὸ σχῆμα, τῆς ἀνεξάρτητης σχολῆς⁴, στὸ ὁποῖο στηρίζονται τὰ περισσότερα ἑλληνικὰ Α.Ε.Ι. ἀποτελεῖ τὴν ἐξαιρέση στὶς λοιπὲς χώρες τῆς Ε.Ο.Κ. Σ' αὐτές, δηλαδή, ἡ ἀνώτατη παιδεία παρέχεται, κατὰ κανόνα, ἀπὸ πανεπιστημιακὲς μονάδες ποὺ περιλαμβάνουν τουλάχιστο δύο σχολές.

Παρατηροῦμε στὸν Πίνακα 3 ὅτι στὰ 226 πανεπιστήμια τῶν 8 χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολῶν παρουσιάζει μεγάλη διαφορά, ἀφοῦ φθάνει μέχρι καὶ ἐπάνω ἀπὸ 20. Ὁ ἀριθμητικὸς μέσος εἶναι 9 σχολές ἀνὰ πανεπιστήμιο (μὲ μέση ἀπόκλιση τετραγώνου 5,5). Στὴν Ἑλλάδα ὁ μέσος ἀριθμὸς σχολῶν γιὰ τὸ σύνολο τῶν 14 Α.Ε.Ι. εἶναι 2,4 καὶ χωρὶς τὶς ἀνεξάρτητες σχολές καὶ τὰ πολυτεχνεῖα 4,2. Ὅπως ἔδειξε σχετικὸς στατιστικὸς ἔλεγχος, καὶ οἱ δύο αὐτοὶ μέσοι δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ (σὲ ἐπίπεδο σημαντικότητος 0,05) νὰ θεωρηθοῦν ὅτι προκύπτουν ἀπὸ τυχαῖα δείγματα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σὲ πληθυσμοὺς πανεπιστημίων ποὺ ἔχουν μέσο ἀριθμὸ σχολῶν ἴσο μὲ ἐκεῖνο τῶν 8 χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. Βλέπουμε, ἐπομένως, ὅτι ἡ συγκρότηση τῶν ἑλληνικῶν πανεπιστημίων ἀπὸ πλευρᾶς ἀριθμοῦ σχολῶν διαφέρει σημαντικὰ ἀπὸ τὴν κρατοῦσα στὸ σύνολο τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. Ὁ σχετικὰ μικρὸς ἀριθμὸς σχολῶν ὑποδηλώνει προφανῶς ὅτι λείπουν ἀπὸ τὸ πανεπιστημιακὸ μας σύστημα κλάδοι ποὺ θὰ μπορούσε νὰ καλύψουν βασικὲς ἀνάγκες⁵.

Ἐξετάζοντας στὸν Πίνακα 3 τὸ μέσο ἀριθμὸ σχολῶν ἀνὰ πανεπιστήμιο στὶς ἐπιμέρους χώρες διαπιστώνουμε ὅτι ὑπάρχουν μεταξύ τους σημαντικὲς διαφορῆς, ἀφοῦ ἀπὸ 4,0 στὴ Δανία φθάνει μέχρι 10,9 στὴ Γαλλία. Ἔτσι, ὁ μέσος ἀριθμὸς σχολῶν ὄλων τῶν Α.Ε.Ι. τῆς Ἑλλάδος ὑπολείπεται καὶ ἀπὸ τὸν πρὸ μικρὸ ποὺ ὑπάρχει στὶς λοιπὲς χώρες τῆς Ε.Ο.Κ., ἐνῶ ὁ μέσος τῶν ἑλληνικῶν πανεπιστημίων (χωρὶς, δηλαδή, τὶς 6 ἀνεξάρτητες σχολές καὶ τὰ 2 πολυτεχνεῖα) ὑπερβαίνει μόνο τὸ μέσο τῆς Δανίας.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐπίσης ἡ κατανομή τῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων (ποὺ περιλαμβάνουν δύο ἢ περισσότερες σχολές) ἀνάλογα μὲ τὶς ἐπιστῆμες στὶς ὁποῖες ἀναφέρονται. Στὸν Πίνακα 4 οἱ 1.997 σχολές ποὺ ἀνήκουν σὲ 216 πανεπιστήμια τῶν 8 χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. ταξινομήθηκαν σὲ δύο γενικὲς κατηγο-

4. Γιὰ τὰ μειονεκτῆματα τῆς ἀνεξάρτητης ἀνώτατης σχολῆς ὡς ἐκπαιδευτικῆς μονάδας βλ. Μ. Δρεττάκη, «Οἱ Σχολές Κοινωνικῶν, Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν στὴν Ἑλληνικὴ Ἀνώτατη Ἐκπαίδευση», Ἐκδόσεις Παπαζήση, Ἀθήνα, 1977, σελ. 90-91, Κ. Δρακάτου ἀνωτ. σελ. 36 ἐπ. καὶ Ἀ. Κιντῆ ἀνωτ. σελ. 22, 25, 146.

5. Σχετικὰ βλ. καὶ Α. Κιντῆ ἀνωτ. σελ. 25 καὶ 200 ἐπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Κατανομή τῶ σχολῶν πού περιλαμβάνονται στὰ πανεπιστήμια τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. σὲ θεωρητικὲς καὶ θετικὲς

Χώρα	Σύνολο σχολῶν	Σχολές θεωρητ. ἐπιστημῶν		Σχολές θετικῶν ἐπιστημῶν		Ἀριθμὸς παν/μίων
		Ἀριθμ.	% συνόλ.	Ἀριθμ.	% συνόλ.	
Βέλγιο	78	46	59	32	41	13
Γαλλία	719	336	47	383	53	67
Γερμανία	569	282	50	287	50	49
Δανία	19	11	58	8	42	5
Ἡνωμένο Βασίλειο	289	149	52	140	48	38
Ἰρλανδία	31	14	45	17	55	4
Ἰταλία	234	117	50	117	50	32
Ὁλλανδία	58	42	72	16	28	8
Σύνολο :	1.997	997	50	1.000	50	216
Ἑλλάς	25	9	36	16	64	6

Πηγές : "The World of Learning, 1979 - 1980", Europa Publication Limited (30th Edition), London, 1979.

Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος.

ρίες, δηλαδή σὲ σχολές πού ἀφοροῦν θεωρητικὲς ἐπιστῆμες (ἀνθρωπιστικὲς, κοινωνικὲς καὶ ἄλλες συναφεῖς) καὶ σὲ σχολές πού ἀφοροῦν θετικὲς ἐπιστῆμες (φυσικομαθηματικὲς, ἰατρικὲς, τεχνολογικὲς κλπ.). Παρὰ τὶς ἀποκλίσεις πού παρατηροῦνται σὲ ὀρισμένες χῶρες καὶ κυρίως στὴν Ὁλλανδία, ὅπου ὑπερτεροῦν οἱ σχολές θεωρητικῶν ἐπιστημῶν (προφανῶς διότι οἱ 4 ἀνεξάρτητες σχολές πού διαθέτει ἡ χώρα αὐτὴ ἀνήκουν στὶς θετικὲς ἐπιστῆμες), διαφαίνεται μία γενικὴ τάση ἐξισορροπήσεως τῶν δύο κατηγοριῶν, μὲ ἀποτέλεσμα στὸ σύνολο νὰ ἔχουν ἀκριβῶς ἴση συμμετοχὴ. Πρέπει μάλιστα νὰ λεχθεῖ ὅτι ἡ τάση αὐτὴ ὑπάρχει τόσο στὰ πανεπιστήμια πού ἰδρύθηκαν πρὶν ἀπὸ τὸ β' παγκόσμιο πόλεμο (στὰ ὁποῖα ἡ συμμετοχὴ τῶν σχολῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν στὸ

σύνολο είναι 52%) όσο και στα νέα (στα όποια η συμμετοχή των σχολών θεωρητικών επιστημών στο σύνολο είναι 49%). Στην Ελλάδα η αντίστοιχη κατανομή των πανεπιστημιακών σχολών αποκλίνει από το παραπάνω πρότυπο, αφού μόνο το 36% ανήκει στις θεωρητικές επιστήμες. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι στο σύνολο των Α.Ε.Ι. υπάρχει τόσο άνιση κατανομή σε βάρος των σχολών θεωρητικών επιστημών, διότι (αντίθετα από ότι συμβαίνει στην Ολλανδία) από τις 8 ανεξάρτητες σχολές (και πολυτεχνεία) οι 5 είναι θεωρητικών επιστημών, όποτε, αν συνυπολογισθούν και αυτές, η συμμετοχή της κατηγορίας τους στο σύνολο γίνεται 42%.

(ii) Το μέγεθος των πανεπιστημίων

Προκειμένου να εξετασθεί το μέγεθος των πανεπιστημίων (που περιλαμβάνουν δύο τουλάχιστο σχολές) στις 8 χώρες της Ε.Ο.Κ. χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία που υπάρχουν για 204 από αυτά, δηλαδή για το 88% του συνόλου. Οι φοιτητές των πανεπιστημίων αυτών αποτελούν περίπου το 80% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού της ανώτατης εκπαίδευσης στις 8 χώρες της Ε.Ο.Κ. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5, η κατανομή των πανεπιστημίων ως προς τον αριθμό των φοιτητών παρουσιάζει μεγαλύτερη συγκέντρωση στα μικρότερα μεγέθη. Χαρακτηριστικό είναι το ότι ο γενικός αριθμητικός μέσος είναι 11,7 χιλ. φοιτητές, ενώ η διάμεσος 9,1 χιλ. φοιτητές. Τα 6 ελληνικά πανεπιστήμια έχουν μέσο αριθμό φοιτητών 11,4 χιλ. που συμβαίνει να είναι περίπου ίσος με το γενικό μέσο των λοιπών 8 χωρών της Ε.Ο.Κ.

Μεταξύ των επιμέρους χωρών της Ε.Ο.Κ. υπάρχουν σημαντικές διαφορές στο μέσο μέγεθος των πανεπιστημίων, το οποίο κυμαίνεται από 5 χιλ. στην Ιρλανδία μέχρι 18,8 χιλ. στην Ιταλία. Το μέσο μέγεθος των πανεπιστημίων στην Ελλάδα είναι μικρότερο από το αντίστοιχο στη Γαλλία, στη Γερμανία, στην Ολλανδία και στην Ιταλία. Πρέπει να διευκρινισθεί ότι από τα 6 ελληνικά πανεπιστήμια τα 2 παλαιότερα (Αθηνών και Θεσσαλονίκης) έχουν πολύ μεγάλο μέγεθος⁶ (ανήκουν στα δύο ανώτερα διαστήματα τάξεως της κατανομής), ενώ τα 4 νεώτερα είναι σχετικά μικρά (ανήκουν στο χαμηλότερο διάστημα τάξεως της κατανομής). Όπως όμως προκύπτει από τον Πίνακα 6, παρόμοιος διαφορισμός ως προς τον αριθμό των φοιτητών—άλλα όχι σε τόση έκταση—υπάρχει και μεταξύ των πανεπιστημίων των λοιπών χωρών της Ε.Ο.Κ. (με εξαίρεση τη Γαλλία) που ιδρύθηκαν πριν και μετά από το β' παγκόσμιο πόλεμο.

Από τη σύγκριση του μέσου αριθμού φοιτητών με το μέσο αριθμό σχολών ανά πανεπιστήμιο στις 8 χώρες της Ε.Ο.Κ. που γίνεται στον Πίνακα 7 δεν φαί-

6. Για τις δυσμενείς συνέπειες αυτού του «γίγαντισμού» βλ. Φ. Έμμανουήλ, «Το Σύστημα της Ανώτατης Εκπαίδευσης της Ελλάδος και το Αττικόν Πανεπιστήμιον», ΚΕ.Π.Ε., Αθήναι, Ιανουάριος 1975, σελ. 69.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Κατανομή τών πανεπιστημίων τών χωρών τής Ε.Ο.Κ. ανάλογα με τόν αριθμό τών φοιτητών

Χώρα	Σύνολο πανεπιστημίων	Αριθμός φοιτητών (σε χιλ.)						Μέσος αριθμός φοιτητών
		< 5	5-10	10-15	15-20	20-30	30 και άνω	
Βέλγιο	13	8	1	2	1	1		7,3
Γαλλία	57	10	17	20	3	4	3	11,6
Γερμανία	46	11	10	10	5	8	2	12,7
Δανία	5	2	1		1	1		11,0
Ήνωμένο Βασίλειο	41	18	17	4	1		1	6,7
Ίρλανδία	4	2	2					5,0
Ίταλία	30	3	7	4	5	2	9	18,8
*Ολλανδία	8	1	1	1	3	2		15,6
Σύνολο :	204	55	56	41	19	18	15	1,7
Έλλάς	6	4				1	1	11,4

Πηγές: "The World of Learning, 1979-1980", Europa Publication Limited (30th Edition), London, 1979.

*Εθνική Στατιστική Υπηρεσία τής Ελλάδος.

νεται να υπάρχει σημαντική συσχέτιση μεταξύ τους⁷. Έτσι, ο μέσος αριθμός φοιτητών ανά σχολή παρουσιάζει στις επιμέρους χώρες μεγάλη διακύμανση και από 0,8 χιλ. στην Ίρλανδία φθάνει τις 3,5 χιλ. στην Ίταλία. Στην Ελλάδα ο αντίστοιχος μέσος αριθμός φοιτητών για τὸ σύνολο τών 13 Α.Ε.Ι. (χωρίς τὸ Πολυτεχνεῖο Κρήτης) εἶναι 3 χιλ. φοιτητές, δηλ. υπερτριπλάσιος ἀπὸ τὸ γενικὸ μέσο τών 8 χωρῶν. Ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ Α.Ε.Ι. σχετικὰ μεγαλύτερο ἀριθμὸ φοιτητῶν ἀνά σχολή ἔχει ἡ ὁμάδα τών 7 ἀνεξάρτητων σχολῶν (καὶ πολυτεχνειῶν). Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν ὁμάδα αὐτὴ ὁ μέσος στὰ 6 πανεπιστήμια εἶναι 2,7 χιλ. φοιτητές, ὁ ὅποιος, σὲ σύγκριση μετὰ τὸ γενικὸ μέσο τών 8 χωρῶν, εἶναι καὶ πάλι πολὺ μεγάλος.

7. Ὁ συντελεστὴς συσχέτισεως τάξεως εἶναι μόλις 0,07.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσος αριθμός φοιτητών στα πανεπιστήμια των χωρών της Ε.Ο.Κ. που ιδρύθηκαν πριν και μετά από το β' παγκόσμιο πόλεμο.

Χώρα	Μέσος αριθμός φοιτητών στα πανεπιστήμια που ιδρύθηκαν :		Αριθμός πανεπιστημίων που ιδρύθηκαν :		
	Πριν από το β' παγκ. πόλεμο	Μετά από το β' παγκ. πόλεμο	Πριν από το β' παγκόσμ. πόλεμο	Μετά από το β' παγκ. πόλεμο	Σύνολο
Βέλγιο	9.728	2.346	8	5	13
Γαλλία	9.030	10.998	8	33	41
Γερμανία	16.315	8.685	22	23	45
Δανία	21.232	3.133	2	3	5
Ήνωμένο Βασίλειο	8.548	4.328	26	15	41
Ίρλανδία	5.906	—	4	—	4
Ίταλία	29.360	4.351	26	4	30
Όλλανδία	17.583	4.430	6	2	8
Σύνολο :	16 178	7.941	102	85	187
Έλλάς	29.358	2.449	2	4	6

Πηγές : "The World of Learning, 1979 - 1980", Europa Publication Limited (30th Edition), London, 1979.

Έθνικη Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος.

(iii) Το διδακτικό προσωπικό

Για την ανάλυση του μεγέθους του διδακτικού προσωπικού χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία για 182 πανεπιστήμια (που περιλαμβάνουν ακόμα και μία σχολή), τα όποια αποτελούν το 79 % του συνόλου. Έπειδή το μέγεθος του διδακτικού προσωπικού σε κάθε πανεπιστήμιο όπωσδήποτε εξαρτάται από τον αριθμό των φοι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσος αριθμός φοιτητών ανά σχολή στα πανεπιστήμια των χωρών της Ε.Ο.Κ.

Χώρα	Αριθμός πανεπιστημίων	Μέσος αριθμ. φοιτητών ανά πανεπ. (σε χιλ.)	Μέσος αριθμ. σχολών ανά πανεπιστήμιο	Μέσος αριθμ. φοιτητών ανά σχολή (σε χιλ.)
Βέλγιο	13	6,9	6,0	1,1
Γαλλία	56	11,2	10,2	1,1
Γερμανία	50	12,5	11,6	1,1
Δανία	5	10,4	3,8	2,7
Ήνωμένο Βασίλειο	38	7,3	7,7	0,9
Ίρλανδία	4	5,9	7,8	0,8
Ίταλία	30	26,0	7,5	3,5
Όλλανδία	8	14,3	7,2	2,0
Σύνολο:	204	12,2	9,1	1,3
Έλλάς	13	7,4	2,5	3,0

Πηγές: "The World of Learning, 1979 - 1980", Europa Publication Limited (30th Edition), London, 1979.

Έθνικη Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος.

τητών που υπάρχουν σ' αυτό, υπολογίστηκε για καθένα ο αριθμός φοιτητών που αναλογεί σε ένα διδάσκοντα και στη συνέχεια καταρτίστηκε ή κατανομή που εμφανίζεται στον Πίνακα 8.

Η κατανομή αυτή έχει γενικό μέσο 18,6 φοιτητές ανά διδάσκοντα και αρκετά μεγάλο βαθμό διασποράς. Τα ελληνικά Α.Ε.Ι. (στα όποια περιλαμβάνονται οι ανεξάρτητες σχολές και τα πολυτεχνεία) έχουν μέσο αριθμό φοιτητών ανά διδάσκοντα 15, που είναι μικρότερος από εκείνο του συνόλου των 8 χωρών της Ε.Ο.Κ. Μεταξύ των επιμέρους χωρών οι διαφορές που υπάρχουν είναι ουσιώδεις. Το μικρότερο μέσο αριθμό φοιτητών ανά διδάσκοντα έχει το Ήνωμένο Βασίλειο και το μεγαλύτερο ή Ίταλία. Ο αντίστοιχος μέσος στα ελληνικά Α.Ε.Ι. υπερβαί-

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Κατανομή των πανεπιστημίων των χωρών της Ε.Ο.Κ. ανάλογα με τον αριθμό φοιτητών ανά διδάσκοντα

Χώρα	Σύνολο πανεπιστημίων	Αριθμός φοιτητών ανά διδάσκοντα						Μέσος αρ. φοιτ. ανά διδάσκοντα
		1-4	5-9	10-14	15-19	20-29	30 και άνω	
Βέλγιο	13		3	4	3	2	1	15,7
Γαλλία	48		2	7	12	17	10	22,2
Γερμανία	45		6	12	8	13	6	18,8
Δανία	4		3		1			9,5
Ήνωμένο Βασίλειο	37	2	22	11	1	1		9,0
Ίρλανδία	4			1	3			15,8
Ίταλία	26		1		4	7	14	28,1
Όλλανδία	5	1		1	1		2	20,1
Σύνολο:	182	3	37	36	33	40	33	18,6
Έλλάς	13		3	5		1	4	15,0

Πηγές: "The World of Learning, 1979 - 1980", Europa Publication Limited (30th Edition), London, 1979.

Έθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος.

νει μόνο εκείνους του Ήνωμένου Βασιλείου και της Δανίας και βρίσκεται πολύ κοντά στους μέσους του Βελγίου και της Ίρλανδίας.

Η συγκριτική εξέταση της σχέσεως φοιτητών προς διδακτικό προσωπικό θα ήταν έλλιπής, αν δεν λαμβάνονταν υπόψη και όρισμένες ιδιομορφίες των ελληνικών Α.Ε.Ι. που άφορουν τον όρισμό του διδακτικού προσωπικού και κυρίως τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν μεταξύ τους. Ός προς τον όρισμό των διδασκόντων ένα μεγάλο μέρος τους ανήκει στις κατηγορίες των «βοηθών» και «λοιπών» (δηλαδή παρασκευαστών και άλλων εργαζομένων στα εργαστήρια) του βοηθητικού διδακτικού προσωπικού, οι οποίες είναι άμφιβολο αν έχουν αντίστοιχα στα πανεπιστήμια όλων των άλλων χωρών της Ε.Ο.Κ. και πάντως έχουν περιο-

ρισμένη συμβολή στην εκτέλεση του διδακτικού έργου των Α.Ε.Ι. 8. "Αν λοιπόν από το σύνολο του διδακτικού προσωπικού των ελληνικών Α.Ε.Ι. αφαιρεθούν οι δύο αυτές κατηγορίες, ο μέσος αριθμός φοιτητών ανά διδάσκοντα γίνεται 39, που είναι κατά 110 % μεγαλύτερος από το μέσο των 8 χωρών της Ε.Ο.Κ. και ο όποιος υπερβαίνει και αυτό το μέσο της Ιταλίας.

Ανεξάρτητα όμως από τον παράγοντα αυτό, αν από τα ελληνικά Α.Ε.Ι. ξεχωρίσουμε τις 4 ανεξάρτητες σχολές οικονομικών και πολιτικών επιστημών (Α.Σ.Ο.Ε.Ε., Α.Β.Σ.Π., Α.Β.Σ.Θ., και Π.Α.Σ.Π.Ε.), βλέπουμε ότι σ'αυτές ο μέσος αριθμός φοιτητών ανά διδάσκοντα (κάθε κατηγορίας) είναι 48, ενώ στα λοιπά 9 Α.Ε.Ι. μόνο 12,5 (και μάλιστα κυμαίνεται από 5 στην Α.Γ.Σ.Α., 6 στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και 8 στο Ε.Μ.Π. μέχρι 20 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών). Οι αριθμοί αυτοί γίνονται, προφανώς, πολύ μεγαλύτεροι, αν από το συνολικό διδακτικό προσωπικό αφαιρεθούν, όπως και προηγουμένως, οι κατηγορίες των «βοηθών» και «λοιπών». Στην περίπτωση αυτή ο μέσος, για μὲν τις παραπάνω 4 ανεξάρτητες σχολές είναι 112 φοιτητές, για δὲ τα λοιπά 9 Α.Ε.Ι. 33 φοιτητές ανά διδάσκοντα. Είναι βέβαια γνωστό ότι στις σχολές θετικών επιστημών απαιτείται, σὲ σύγκριση με τις σχολές θεωρητικών επιστημών, μεγαλύτερος αριθμός διδασκόντων, μολονότι, σύμφωνα με τὰ σύγχρονα συστήματα εκπαίδευσως, οι ανάγκες και στις θεωρητικές—και ειδικότερα στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές—επιστήμες έχουν αυξηθεῖ σημαντικά⁹. Οι παραπάνω διαφορές όμως είναι τόσο μεγάλες¹⁰, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθοῦν ἀπὸ τὴ σχέση τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῶν δύο κατηγοριῶν σχολῶν.

Γιὰ νὰ εἶναι πλήρης ἡ συγκριτικὴ ἀξιολόγηση τοῦ μεγέθους τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπόψη ὄχι μόνον τὸ διδακτικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐρευνητικόν ἔργο του. Κατάλληλα στατιστικὰ στοιχεῖα δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Θὰ μπορούσε ὅμως νὰ υποστηριχθεῖ ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἡ πανεπιστημιακὴ ἔρευνα εἶναι ἀκόμη πολὺ περιορισμένη σὲ σχέση με τὶς λοιπὲς χώρες τῆς Ε.Ο.Κ.¹¹ Ἡ ἀνεπάρκεια αὐτή—ἡ ὁποία ὁπωςδήποτε συνδέεται με τὴν ἔλλειψη ὀργανωμέ-

8. Ἄ. Κιντῆ ἀνωτ. σελ. 79 ἐπ., Μ. Δρεττάκη ἀνωτ. σελ. 69 ἐπ. καὶ Κ. Δρακάτου ἀνωτ. σελ. 11

9. Ἀπὸ σχετικὲς ἐκτιμήσεις ποὺ ἔγιναν με βάση τὰ διαθέσιμα στοιχεῖα γιὰ τὶς παραπάνω 8 χώρες τῆς Ε.Ο.Κ. προκύπτει (ὄχι ὅμως με πολὺ ἰκανοποιητικὴ ἀξιοπιστία) ὅτι, με ἀμετάβλητο τὸν ἀριθμὸ τῶν φοιτητῶν, ἡ προσθήκη στὶς σχολές ἑνὸς πανεπιστημίου μῆς σχολῆς θεωρητικῶν ἐπιστημῶν ἐπιφέρει, κατὰ μέσο ὄρο, αὐξηση τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ κατὰ 17, ἐνῶ ἡ προσθήκη μῆς σχολῆς θετικῶν ἐπιστημῶν ἐπιφέρει αὐξηση κατὰ 28.

10. Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ στὴν κατὰ φοιτητὴ δαπάνη μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν κατηγοριῶν σχολῶν. Βλ. Κ. Δρακάτου, «Ἡ Δαπάνη γιὰ τὴν Ἀνώτατη Ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα», Οικονομικὸς Ταχυδρόμος, 3/8/1978.

11. Βλ. Σ. Σαραντίδη, Ἡ Ἐκπαίδευση καὶ Βιομηχανικὴ Ἐρευνα στὴν Ἑλλάδα», Σπουδαί, τόμος ΚΖ', τεύχος 3, σελ. 814.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Σύγκριση του διδακτικού προσωπικού των ελληνικών πανεπιστημίων προς τις εκτιμήσεις που προκύπτουν από το πρότυπο των χωρών της Ε.Ο.Κ.

Πανεπιστήμιο	Αριθμός διδασκόντων		Εκτίμηση άρ. διδασκόντων βάσει προτύπου χωρών της Ε.Ο.Κ.	Απόκλιση % στήλης (2) ως προς στήλη (4)	Απόκλιση % στήλης (3) ως προς στήλη (4)
	Σύνολο	Χωρίς «βοηθούς» & «λοιπούς»			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Αθηνών	1.735	712	1.173	48	-39
Θεσσαλονίκης	2.452	821	960	155	-14
Θράκης	170	50	222	-23	-77
Ίωαννίνων	269	112	275	- 2	-59
Κρήτης	84	84	195	-57	-57
Πατρών	396	148	317	25	-53

Πηγή: Έθνικη Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος.

των μεταπτυχιακών σπουδών—τονίζει ακόμη περισσότερο την ανάγκη που, όπως διαπιστώθηκε προηγουμένως, υπάρχει όχι τόσο για αύξηση του συνόλου όσο κυρίως για ανακατανομή του διδακτικού προσωπικού.

Στη συνέχεια, σε μία προσπάθεια πληρέστερης ανάλυσεως του διδακτικού προσωπικού σε επίπεδο πανεπιστημιακής μονάδας, εκτιμήθηκε, με τα διαθέσιμα στοιχεία για 179 πανεπιστήμια των παραπάνω 8 χωρών της Ε.Ο.Κ., ή σχέση που συνδέει το μέγεθός του με τον αριθμό των φοιτητών και με τον αριθμό των σχολών. Σύμφωνα με το πρότυπο που προέκυψε¹², σε κάθε 1.000 φοιτητές αναλογούν 23 διδάσκοντες και σε κάθε σχολή, ανεξάρτητα από τον αριθμό των φοιτητών, οί διδάσκοντες. Έκτός από αυτούς, σε κάθε πανεπιστημιακή μονάδα υπάρχει και ένας σταθερός αριθμός 131 διδασκόντων που μπορεί να θεωρηθεί ότι εκφράζει το μέσο αριθμό των ασχολουμένων με καθαρά έρευνητική εργασία.

12. Η εξίσωση καλινδρομήσεως που υπολογίσθηκε για τον αριθμό των διδασκόντων (Z) έναντι στον αριθμό των φοιτητών (X_1) και στον αριθμό των σχολών (X_2) είναι:

$$Z = 131,2 + 0,026X_1 + 23,024X_2, R^2 = 0,45$$

$$(63,1) (0,003) (6,819)$$

Με βάση τα αποτελέσματα αυτά υπολογίσθηκε το μέγεθος του διδακτικού προσωπικού που θα έπρεπε να έχει καθένα από τα 6 ελληνικά πανεπιστήμια. Οι εκτιμήσεις αυτές, μολοντί έχουν την αδυναμία ότι στηρίζονται σε μία σχέση που ερμηνεύει μόνο τη μισή διακύμανση του μεγέθους του διδακτικού προσωπικού μεταξύ των επιμέρους πανεπιστημίων, εντούτοις είναι όπωσδήποτε ποιοτικά κατάλληλες για τέτοιες συγκρίσεις από εκείνες που προκύπτουν από τις άπλες αναλογίες των φοιτητών ανά διδάσκοντα. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 9, αν μὲν χρησιμοποιηθεί ο συνολικός αριθμός των διδασκόντων (βλ. στήλη (5)), υπάρχει υπερέπάρκεια στα πανεπιστήμια Πατρών, Ἀθηνῶν καὶ ἰδίως Θεσσαλονίκης, ἐπάρκεια στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων καὶ ἀνεπάρκεια στὰ πανεπιστήμια Θράκης καὶ Κρήτης. ἂν δὲ χρησιμοποιηθεί τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ χωρὶς τοὺς «βοηθοὺς» καὶ τοὺς «λοιποὺς» (βλ. στήλη (6)), υπάρχει ἀνεπάρκεια σὲ ὅλα τὰ ἐλληνικὰ πανεπιστήμια, ἢ ὅποια μάλιστα εἶναι σχετικὰ περιορισμένη στὸ πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης καὶ ἰδιαίτερα ἔντονη στὸ πανεπιστήμιο Θράκης.

4. Γενικά συμπεράσματα για τὴν ἐλληνικὴ ἀνώτατη ἐκπαίδευση

Ἡ παραπάνω ἐξέταση στηρίχθηκε σὲ ποσοτικὲς μόνο πληροφορίες, οἱ ὁποῖες μάλιστα ἀφοροῦν κυρίως συνολικὰ μεγέθη τῆς ἀνώτατης ἐκπαιδεύσεως. Γι' αὐτὸ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ καλύψει ὅλες τὶς πτυχὲς τοῦ θέματος. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν στοιχείων αὐτῶν προκύπτει πάντως ὅτι, παρὰ τὶς διαφορὲς ποὺ φυσικὸ εἶναι νὰ ὑπάρχουν μεταξύ τῶν επιμέρους χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ., καὶ οἱ ὁποῖες ὀφείλονται στὰ εἰδικὰ κοινωνικοοικονομικὰ καὶ πολιτιστικὰ τους χαρακτηριστικὰ, φαίνεται νὰ διαμορφώνονται, στὸ σύνολό τους, ὀρισμένα πρότυπα. Τὰ πρότυπα αὐτά, ὅσο καὶ ἂν δὲν παρουσιάζουν μεγάλη σαφήνεια, ἐντούτοις μποροῦν χωρὶς δισταγμὸ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς βάση συγκρίσεως, διότι ἐκφράζουν γνωστὲς καὶ γενικὰ ἀποδεκτὲς ἀρχές.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ συνολικὸ σπουδαστικὸ πληθυσμὸ, εἶδαμε ὅτι τὸ ἐπίπεδο ἀναπτύξεως προσδιορίζει σὲ σημαντικὸ βαθμὸ τὸ μέγεθός του, τὸ ὅποιο στὴ χώρα μας δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὄρια ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὸ γενικὸ πρότυπο. Σημαντικὰ διογκωμένος φαίνεται νὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν στὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευση, ἰδίως ὅταν σ' αὐτὸν προστεθοῦν καὶ οἱ σπουδάζοντες στὸ ἐξωτερικὸ.

Ἐνῶ ἀπὸ ποσοτικὴ ἄποψη ἡ Ἑλλάς κατέχει μᾶλλον προωθημένη θέση μετὰ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ., ἐξετάζοντας ὀρισμένα ὀργανωτικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀνώτατων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τῆς διαπιστώνουμε ὅτι ὑπάρχουν ἀποκλίσεις ἀπὸ τὰ γενικὰ πρότυπα καὶ μάλιστα ὅτι σὲ μερικὲς περιπτώσεις οἱ συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦν μοιάζουν περισσότερο μὲ τὶς ἀντίστοιχες τῆς Ἰταλίας. Ἐπισημαίνεται, εἰδικότερα, ἡ ὑπαρξὴ πολλῶν ἀνεξάρτητων σχολῶν (καὶ πολυτεχνειῶν) ἀλλὰ καὶ περιορισμένου φάσματος ἐπιστημονικῶν κλάδων

στις πανεπιστημιακές σχολές. Ἐπίσης, τὰ παλαιότερα ἑλληνικά πανεπιστήμια, καθὼς καὶ οἱ σχολές τῶν Α.Ε.Ι. γενικά, ἔχουν, συγκριτικά, μεγάλο ἀριθμὸ φοιτητῶν. Τέλος, τὸ μέγεθος τοῦ διδακτικοῦ τους προσωπικοῦ φαίνεται νὰ εἶναι στὸ σύνολό του ἐπαρκές, σὲ σχέση μὲ τὸ φοιτητικὸ πληθυσμὸ, πλὴν ὅμως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κατανέμεται μεταξὺ τῶν σχολῶν θεωρητικῶν καὶ θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως ἡ διάρθρωσή του κατὰ κατηγορίες (κύριο καὶ βοηθητικὸ) δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἀνταποκριθεῖ ἱκανοποιητικὰ στὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἔρευνας.